
VËZHGIME MBI FJALËT VENDËSE DHE SIVENDËSE NË SHQIPE, TË PASQYRUARA NË FJALORËT SHQIP-RUSISHT E SHQIP-ANGLISHT

Prof. Asoc. Dr. Eda Shehu

Departamenti i gjuhëve Sllave e Ballkanike

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja

E-mail: edashehu_2006@yahoo.com

PËRMBLEDHJE

Në këtë studim trajtohen fjalët vendëse dhe sivendëse, të cilat i përkasin gjuhës standarde. Si klasë e veçantë njësish leksikore (emërtuese), kanë specifikën e tyre të përdorimit në çdo gjuhë dhe spikasin sidomos në përfshirjen e tyre në fjalorët dygjuhësh. Grup me interes, por edhe më problematik, përbëjnë ato fjalë vendëse apo sivendëse që paraqesin vështirësi në gjetjen e gjegjëseve të tyre në gjuhën marrëse, çka dëshmohet edhe nga format e përkthimit të tyre. Vlera e studimit të këtyre fjalëve është me interes të veçantë në procesin e të mësuarit të një gjuhe si gjuhë e huaj, në hartimin e fjalorëve etj.

Fjalët çelës: fjalë vendëse, fjalë sivendëse, fjalor dygjuhësh

ABSTRACT

This study focuses on local and equivalent words, which belong to a standard language. As a separate class of lexical (denominator) items, they constitute the specificity of use in each language and stand out in particular their involvement in bilingual dictionaries. Interest group, but also more problematic, constitute local or equivalent words that present difficulties in finding their subjects in the receiving language which is also evidenced by the forms of their translation. The value of studying these words is of particular interest in the process of learning a language as a foreign language, in compiling dictionaries, etc.

Keywords: bilingual dictionaries, local and equivalent words

Gjatë vëzhgimit të leksikut në çdo gjuhë, sikurse edhe në shqipe, mund të veçohet një kategori fjalësh që shënojnë realie (objekte, procese, cilësi). Në mënyrë të veçantë ato spikasin kur përqasen me një gjuhë tjetër, në të cilën mungojnë realiet përkatëse dhe kuptimi i tyre jepet me mjete gjuhësore të tjera, duke shprehur në mënyrë barazvlerëse ose të përafërt realien që mungon në të. Dhënia e kuptimit të këtyre fjalëve në gjuhën marrëse, që quhen zakonisht fjalë vendëse²⁰⁵, për të zbuluar sa më qartë e saktë realiet, shumë rrallë paraqiten në gjuhën marrëse me trajtën fonetike (a fonologjike) të gjuhës

205 H. Shehu, “A duhet të përfshihen dialektizmat e krahinorizma fonetikë në një fjalor shqip-gjuhë e huaj?”, “Studime filologjike”, 1993/3-4.

dhënëse, si p.sh., për emërtimin e realieve që në gjuhën marrëse shënojnë njësi matëse, lloje gjellësh, veshjesh etj., si në shqipe²⁰⁶: *lekë, aga, bej* (në rusishte²⁰⁷: лек, ара, бей), në anglishte²⁰⁸: lek, aga bej, dynym (lek, agha, bey, dynym), në forma togfjalëshash, si për *lakror* në rusishte: пирог с воцной начинкой, në anglishte për *turli*: *mixed dish*.

Në studimet rreth leksikut të shqipes fjalët vendëse janë trajtuar nga Hajri Shehu²⁰⁹, por duke pranuar si të tilla vetëm fjalët shqipe që shënojnë realie të veçanta, të vetme për arealin gjuhësor shqip. Ato janë studiuar dhe dhënë në pjesën më të madhe në korpusin e paraqitur nga prof. Çabej²¹⁰ ku, mbizotërojnë fjalë me prejardhje shqipe, që përdoren në këtë areal gjuhësor, si fjalë të të folmeve, dialektizmat etj. (*sharof* (qen stani), *shelqe*, *shtëpresë*, *sembër*, *lëshkorre* etj.), të cilat nuk përbëjnë në tërësinë e tyre fjalë të futura në gjuhën e sotme standarde shqipe dhe jepen në fjalorë dygjuhësh në mënyrë të kufizuar²¹¹.

Siç është përmendur edhe më sipër, si grup të veçantë të kategorive të fjalëve vendëse mund të pranohen edhe njësi gjuhësore, karakteristike për një areal të veçantë, por që e kanë origjinën nga një gjuhë tjetër, të huazuar prej saj në rrjedhë të kohërave, ndoshta prej shekujsh për shkaqe të ndryshme historike, të futura nga gjuha pushtuese si, p.sh. në shqipe nga turqishtja. Duke gjalluar për një kohë të gjatë në gjuhën e dhënë, ndonëse me prejardhje nga një gjuhë tjetër, ato janë rrënjësor në të, duke u ndier prej subjektit folës njësoj si fjalët e veta. Të tilla janë në shqipe një numër i madh fjalësh turke, të cilat mund të quhen edhe pranohen si shqipe dhe që mund të quhen fjalë sivendëse, si, p.sh., sot në shqipe: *bakllava*, *revani*, *hasude* etj. Dhe këto fjalë në një fjalor dygjuhësh, si p.sh. shqip-rusisht²¹² ose shqip-anglisht²¹³, a në ndonjë fjalor tjetër, ndonëse me origjinën nga turqishtja, perceptohen si shqipe. Meqë këto njësi përbëjnë një grup të veçantë që shënojnë realie që mungojnë në gjuhët e mësipërme, do t'i përfshinin në kategorinë e fjalëve vendëse (shqipe), por meqë ato realisht nuk janë shqipe, do t'i quanim sivendëse.

Fjalët vendëse dhe sivendëse shpesh mund të përfshihen si njësi në fjalorët dygjuhësh që i përkasin gjuhës standarde. Nga gjuha jostandarde, si të tilla, mund të jenë një pjesë, e pasqyruar në fjalorin dygjuhësh, si *dialektizmat*, fjalët e të folmeve, historizmat, që edhe kur përdoren janë në masë të kufizuar. Pjesa tjetër, si të nevojshme për një komunikim të gjerë, pasqyrohen në fjalorë dygjuhësh, ku gjuha amtare del si gjuhë dhënëse, si p.sh., në një fjalor shqip - gjuhë e huaj, si, në rastin tonë, në fjalorët shqip-rusisht ose shqip-anglisht. Ka rëndësi të theksohet, se dhe pasqyrimi i tyre në gjuhën dhënëse mund të ketë karakter relativ dhe subjektiv dhe varet edhe nga madhësia e fjalorit; kështu sa më

206 *Fjalor i Gjuhës Shqipe*, Tiranë, 2006.

207 M. Mançe, *Fjalor shqip-rusisht*, Tiranë, 2007.

208 P. Qesku, *Fjalor shqip-anglisht*, Tiranë, 1999.

209 Shih 1.

210 E. Çabej, *Studime etimologjike në fusha të shqipes* (I-II), Prishtinë, 1976.

211 Shih 3, 4.

212 Shih 3.

213 Shih 4.

i madh të jetë fjalori, aq më të përfaqësuara janë ato në të, ndonëse kjo varet edhe nga koncepti i hartuesit. Kështu, p.sh., fjala shqipe *shapkat*, si fjalë vendëse shqipe, jepet në fjalorin shqip - anglisht (*corn-meal pie*), por mungon në fjalorin shqip-rusisht. Nga ana tjetër, *pekmez* jepet në rusishte: *сгущённый виноградный сок*, por mungon në anglishte.

Fjalët vendëse, si klasë e veçantë njësish leksikore (emërtuese), siç u theksua më sipër, përbëjnë specifikën e përdorimit në çdo gjuhë dhe spikatin sidomos në përfshirjen e tyre në fjalorët dygjuhësh. Përdorimi në një gjuhë të caktuar lidhet me pasqyrimin prej tyre të veçorive të kulturës së një kombi që flet një gjuhë të caktuar, formimin e tij psikik, etnik, kulturor, material, shpirtëror etj²¹⁴.

Grup me interes, por edhe problematik, përbëjnë ato fjalë vendëse apo sivendëse që paraqesin vështirësi në gjetjen e gjegjëseve të tyre në gjuhën marrëse, çka dëshmohet edhe nga format e përkthimit të tyre. Në shumicën e rasteve këto fjalë jepen me mjete gjuhësore, të cilat u përgjigjen në mënyrë të përafërt kuptimore realieve që mungojnë në gjuhën marrëse, si: *duvak* (shq.) = *bride's veil* (angl.).

Vlera e studimit të tyre është me interes të veçantë në hartimin e fjalorëve dygjuhësh (gjuhë amtare - gjuhë e huaj), të cilët mund t'u vijnë në ndihmë përkthyesve për gjetjen e barazvlerësve të tyre në gjuhët marrëse, (nga gjuhët dhënëse), si p.sh. mënyra e dhënies në rusishte apo në anglishte e fjalës *behar* e shqipes si gjuhë dhënëse. Në këtë rast në rusishte fjala jepet në formë të tillë, në të cilën zërthehet kuptimi i realies që pasqyrohet në gjuhën marrëse, ndonëse jo në mënyrën e duhur; kështu fjala *behar*, e shqipes, si gjuhë dhënëse, jepet në rusishte: *лето*²¹⁵, kurse në anglishte: *warm-season*²¹⁶. Lidhur me rolin e tyre si fjalë vendëse për përcaktimi e identitetit të saktë të kuptimit të fjalëve, mbi bazën e realieve të cilat ato shprehin në procesin e përkthimit, çka e shndërron këtë proces në një akt social, duhet përmendur punimi i Sider Florinit "Realia në përkthim"²¹⁷. Megjithatë, ndryshe nga punimi i cituar, në të cilin trajtohen dy gjuhë gjenetikusht të afërta, në studimin tonë janë bërë objekt vëzhgimi veçoritë e fjalëve vendëse, paraqitur në rrafshin përqasës me tri gjuhë gjenetikusht të largëta, që u përkasin tri grupeve gjuhësore me natyrë të ndryshme nga pikëpamja e tipologjisë strukturore, semantiko-lesksikore: gjuha shqipe - sintetike e përzier; gjuha angleze - analitike dhe gjuha ruse - kryesisht sintetike. Nga ana tjetër, këtu përfshihen në përqasje edhe fjalët shqipe, të prejardhura nga turqishtja, si gjuhë

214 E. Çabej, *Studime etimologjike në fusha të shqipes* (I-II), Prishtinë, 1976.

215 Shih 3.

216 Shih 4.

217 S.Florin, *Realia in Translation*, dans *Translation as Social Action: Russian and Bulgarian Perspectives*, Routledge, Londres, 1993, p. 123.

shumë e largët gjenetikisht në krahasim me tri gjuhët e mësipërme, por që në shqipe konsiderohen si vendëse, për shkak të ngulitjes së tyre shumëshekullore, si *bakllava*, *revani* etj.. Për këtë arsye ato përbëjnë përbën një objekt me interes të veçantë studimi, nga pikëpamja e vlerësimit të tyre në rrafsh përmasës me anglishten dhe rusishten, si gjuhë të një familjeje tjetër gjuhësore.

Studimi i fjalëve vendëse dhe sivendëse në këtë punim bëhet duke i ndarë në dy grupe: a) të pasqyruara në dy fjalorët e mësipërm; b) të papërfshira në fjalorë, por që përbëjnë një objekt me interes të veçantë, e që kryesisht përdoren në të folur (në thjeshtligjërime).

Interes të veçantë ato përbëjnë, nëse vështrohen edhe nga ana e prejardhjes së tyre dhe si të tilla mund të ndahen në dy kategori kryesore: a) të përdorura vetëm në mjedisin gjuhësor shqiptar, si: *opingë*, *shapkat*, *duvak*, *shtojzavalle*, *bjeshkë* b) të ardhura edhe nga ndonjë gjuhë tjetër, si në rastin tonë nga gjuha turke (për shqipen), por që përdoren prej kohësh (ndoshta prej shekujsh), si, p.sh., fjalët sivendëse shqipe: *raki*, *bakllava*, *pelte*, *paluze*, *japarak*, *llokum*²¹⁸.

Në marrëdhënie me format e brendshme, të pasqyruara në fjalorët e mësipërm, këto mund të klasifikohen gjithashtu në dy grupe: a) me të njëjtën formë siç paraqitet në gjuhën marrëse, por që kuptimi i tyre jepet në forma të ndryshme: 1. pa shpjegim pas saj: si *iso* - подпевание (rus.), *boshtër* - elder (angl.); 2. me shpjegime: *trahana* - кушанье из дрожжевого теста с молоком (rus.); 3) me formë të brendshme të afërta: *behar* - worm season (angl.) dhe 4) formë të brendshme të ndryshme: *opingë* - green-hide shoe (ang.)

Duhet theksuar se fjalët e papasqyruara në fjalor mund të jenë emërtime me përdorim shumë të kufizuar në gjuhën dhënëse (në shqipe) si dialektizma, historizma [*shapkat* (lloj byreku), *dible* (lloj bakllavaje)]

Si fjalët vendëse ashtu edhe ato sivendëse mund të vështrohen si njësi që përfshihen në grupe të ndryshme tematike. Më poshtë po japim një varg grupesh, por duke u përqendruar në tri grupe kryesore, të cilat takohen me shumicën e rasteve në fjalorët shqip-rusisht e shqip-anglisht, si: *emërtime gjellësh*, *veshjesh* dhe *njësi matëse*. Kjo do të thotë, se si bazë e korpusit leksikor shërbejnë fjalët shqipe, të nxjerra në mënyrë të përzgjedhur nga dy fjalorët e mësipërm, duke i paraqitur në formë tematike.

A. Paraqitja tematike

1. bimë²¹⁹: a) drurë: *bredh, hormoq, qarr*; b) shkurre: *boshter, bezgë, kulmak*: lule (barëra): *manushaqe, lulehelm, zymbyl, jonxhë, sherebelë, manxura, çaj mali*;
2. kafshë, shpendë: *pelikan, karabullak, shkabë, sokol, dardaf, lundërza*;
3. gjellë: *turli, qull, mëmëligë, kaçamak, fli, qumështor, tavë dheu, tavë kosi, qull, trahana, pispili, japrak, tarator*;
4. meze: *kole, paçe, korzë*;
5. ëmbëlsira: *bakllava, bollokume, ashure, hasude, sultjash, trazake*;
6. qenie mitologjike: *shtojzavalle, zanë*;
7. mot: *behar*,
8. lloj këpuce: *opingë*;
9. lloj palltoje: *xhubletë, gunë, bërruc*;
10. lloj kapeleje: *qylaf, qeleshe*;
11. perçe: *duvak, pece*;
12. pajime kafshësh: *hejbe, samar, palldëm*
13. masë drithë: *okë, karroqe*
14. masë toke: *dynym*,
15. përmasë: *pashë, çepirok*;
16. monedhë: *lek, qindarkë*;
17. lojë: *kaladibrançe, asër, topadjegësi, syllambyllasi, doçe-kanoçe*
18. muzikë: *kaba, iso*;
19. vegël muzikore: *çifteli, qyp, lahutë*;
20. lloj mbathjeje: *poture, brekushe, çitjane*;
21. objekt kulti: *teqe, tyrbe, vakëf*;
22. person si përkatësi e një sektit fetar: *bektashi*;
23. titull fetar: *imam, erenler, baba, dervish, haxhi*;
24. festë fetare: *bajram, novruz*;
25. rit fetar: *iftar, syfyr, mevlud*;
26. titull sunduesi historik: *bej, aga, kulak, qehaja*;
27. lloj peshku: *krap, belushkë, koran*;
28. lloj pije: *rehani*;

219 Shih më me hollësi: I. Mitrushi, *Drurët dhe shkurret e Shqipërisë*, Tiranë, 1955.

B. Pasqyrimi / mospasqyrimi në fjalorët e dhënë

Fjalët ²²⁰	Fjalori shqip - rusisht	Fjalori shqip - anglisht
aga	Aga	Agha
asër (vrap)	--	--
baba (i teqesë)	--	--
bajloz	Эммиссар	Giant
bajram	Байрам	Bairam
ballokume	--	--
bej	Бей	Bey
bektashi	--	Bektashi
belushkë	небольшая озёрная семейства форели	lake trout
bërruc	--	Cloak
bezgë (bimë)	--	phomis; mint
biz-i (lojë)	--	--
boshtër	--	Elder
brekushe	Шаровары	Bloomers
bukëfiqe	--	dry fig loaf
bukëvale	--	--
çepirok	--	--
çitjane	--	--
dardaf	--	--
dervish	--	--
dollma	Голубцы	Dolma
doras	--	--
duvak	--	bride's veil
dynym	мера площади, равная 0.1 га.	Dynym
ezhdërha	--	Monster
fli (byrek)	вид пирога	--
gjakës	--	--
gjerdek	--	nuptial room
groshë (para)	мелкая монета	--

220 Për një pjesë nga këto fjalë shih edhe: E.Çabej: *Studime etimologjike në fushë të shqipes* (I, II), Prishtinë, 1976.

gunë	верхняя шерстяная одежда с капюшоном	Cape
hajmali	амулет, талисман	Amulet
harapash	--	--
hasude	--	Sweetmeat
hejbe	вьючая перемётная сума, торба	Saddlebag
iftar	--	Iftar
imam		Imam
iso	Подпевание	Bourdon
japrak	Голубцы	Japrak
jonxhë	Люцерна	Lucerne
kabash	--	--
kabuni	--	--
kaçamak	полента (каша из кукурузы)	cornflour hominy
kaladibrançe	нести на спине, на плечах, на закорках	buck-buck
karabullak	--	common (great) cormorant
karkanaqe	--	egg crumpet
kërnacka	--	Sauté
kolé	--	Tripe
kollan	магазин для патронов	cartridge belt
kolloface	--	Sausage
Koran	Коран	spotted lake trout
kotruve	--	--
krap	Карп	Carp
krushkë	Свойственник	in-law
kukudh	привидение гоблин	goblin, evil person
kukurrec	бдюдо вроде шашылка из внутренностей животных	roasted entrails
kulmak	Тросник	Rush
kulumbri	--	--
lakror	пирог с воцной начинкой	Pie
lek	денежная единица албании	Lek
llukanik	вид сосисок	tripe sausage
lulehelmi	--	--
lundërza	Выдра	Barge

VËZHGIME MBI FJALËT VENDËSE DHE SIVENDËSE NË SHQIPE

manushaqe	Фиалка	Violet
manxuranë	майоран, душица	Marjoram
mbles	Сваха	go -between; match-maker
mëmëligë	--	--
mevlud	--	--
muhalebi	--	cornflour (rice) and milk pap
nevruz	--	spring festival
nuskë	Талисман	doll, stack (of cut maize)
okë	мера веса, равная 1408 граммам	Okka
opinga	крестьянская обувь	green hide shoe
palafiqe	--	dry fig loaf
palldëm	Подпруга	belly -band; girth
pashaqofte	--	--
pashë	мера длины, равная 1.62 метрам	--
pasor	--	--
pekmez	сгущённый виноградный сок	--
pelikan	Пеликан	Pelican
pelte	сладкая каша, пюре	Jelly
pogaçe (byrek)	сдобная булка, пирог с маслом	wheaten scone, butter pie
poture	--	wide breeches; bloomers
qehaja	управляющий именем, надзиратель	Warden
qeleshe	шерстяная шляпа без полей	brimless cap
qindarkë	Копейка	--
qull	мучное блюдо, каша	Mush
qumështor	сладкий молочный пирог	milk pie
qylaf	Плис	pointed scull-cap
revani	бисквитный торт, восточное лакомство	must
rosnjica	--	--
serm	Серебро	Silver
shallvare	Шаровары	wide breeches; slacks
shapkat	--	corn-meal pie
sheqerpare	--	sweetened scone
sherebelë	--	Sage
shkabë	Орёл	Eagle

shtojzavalle	нимифа	nymph, beautiful maiden
sokol	Сокол	sparrow hawk
suxhuk	Колбаса	Sausage
syfyr	--	after - midnight meal
syltjaç	рисовый пудинг на молоке	--
takije	--	soft peaked-scullycap
tarator	кефир с чесноком, огурцами и	--
tavë dheu	--	--
tavë kosi	--	--
teqe	культовое здание религиозной секты бекташи	Tekke
tirqe		woollen (worsted) cloth
trahana	кушанье из дрожжевого теста с молоком	wheatmeal porridge
trazake	--	--
turli	--	mixed dish
tyrbe	--	Shrine
vakëf	Храм	temple, holy place
verore	--	wrist band
xhube	пальто на меху, шуба	--
xhubletë	Шуба	sleeveless wool(l)en dress
yç (lojë)	--	three -piece
zanë	фея, волшебница	Fairy
zymbyl	Гиацинт	Jacinth

Nga shembujt e sjellë mund të paraqiten katër raste të pasqyrimin ose të mos pasqyrimin të fjalëve vendëse e sivendëse në fjalorët e dhënë:

1. Fjalë vendës / sivendëse - fjalë e papasqyruar në të dy fjalorët: *asër, baba (teqeje), biz, doras, dardaf,, harapash, gjakës, korzë, lkulumbri, lulehelm, mëmëligë, mevlud, pashaqofte, ballokume, trazake, pasor, kotruve, kabesh, rosnjice, çepirok, tavë kosi, tavë dheu;*
2. Fjalë vendëse / sivendëse - fjalë e pasqyruar vetëm në fjalorin *shqip-rusisht*: *ezhdërha, fli, pashë, syltjaç, tarator;*
3. Fjalë sivendëse / vendëse - fjalë e pasqyruar vetëm në fjalorin *shqip-anglisht*: *bektashi, bërruc, bukëvale, duvak, boshtër, bukëfiqë, dervish, gjerdek, hasude, iftar, imam, kabuni, karabullak, karkanaqe, kërnacka, kolë, kolloface, muhalebi, palafiqe, poture, sheqerpare, sherebelë, syfyr, takije, tirqe, turli, tyrbe, yç;*

4. Fjalë vendëse / sivendëse të pasqyruara në të dy fjalorët: *aga, bajloz, bajram, bej, belushkë, brekushe, dollma, dynym, groshë, gunë, hajmali, hejbe, iso, japrak, jonxhë, kaçamak, kaladibrance, kollen, koran, krap, krushkë, kukudh, kukurrec, kulmak, lek, llukanik, lundërza, manushaqe, nuskë, okë, opinga, palldëm, pashë, pekmez, pelte, pogaçe, qehaja, qeleshe, qindarkë, qymështor, qylaf, revani, serm, shkabë, shtojzavalle, sokol, suxhuk, vakëf, zanë, zymbyl*;

C. Format e dhënies në fjalorët përkatës:

Shqip E huaj

1. Fjalë vendëse - fjalë e huazuar nga fjala vendëse si e transkriptuar, si tek: *bej, aga, lek, dynym* etj;
2. Fjalë vendëse - fjalë me kuptim të gjerë ose e afërt nga kuptimi, si tek: *suxhuk, hasude, revani*, etj;
3. Fjalë vendëse - togfjalësh, si tek: *laktorr, qumështor, qeleshe, teqe*, etj;

D. Vendi dhe vlera e fjalëve vendëse e sivendëse në fjalorët dygjuhësh

Fjalët vendëse që u përkasin dialekteve, të cilat kanë përdorim relativisht të ngushtë dhe si të tilla nuk gjejnë vend në fjalorët dygjuhësh të përmasave mesatare, po kur sfera e përdorimit të tyre është e gjerë dhe depërtuese në gjuhë, ato përfshihen në këta fjalorë, si *hasude, revani*. Kur nuk janë të përfshira, nga mosnjohja e tyre prej autorëve të fjalorëve ose nga qëndrimi subjektiv ndaj tyre, ato duhet të futen si fjalë vendëse, meqë ato duhet të njihen për vlerën që kanë edhe për ata që mësojnë gjuhën si gjuhë dhënëse (studenti, përkthyesi), si: *trazake, pasor*.

Fjalët vendëse të të folmeve dhe historizmat mund të mos gjejnë vend në fjalorët dygjuhësh, me përjashtim të një pjese historizmesh si: *duvak, zanë, shtojzavalle*, të cilat kanë vlerë njohëse, për qëllime studimore, për të nxjerrë në pah historizmat e vendit, ndryshimet social historike etj..

Fjalët vendëse me përdorim të gjerë në gjuhë, që njihen nga një numër i madh folësish të gjuhës, duhet të gjejnë vend te fjalorët dygjuhësh. Kur nuk janë të përfshirë ata duhet të futen patjetër në të ardhmen.

Dhënia e tyre në gjuhën marrëse me mjetet gjuhësore të saj, pavarësisht se nuk ekzistojnë, si te realiteti përkatës, mund të bëhet duke u mbështetur në gjuhën marrëse mbi bazën e tiparëve të konceptit të realitetit, të shënuar nga gjuha dhënëse.

Dhënia e tyre në gjuhën marrëse mund të bëhet edhe mbi bazën e zëbrthimit leksiko-semantik të fjalës vendëse të gjuhës dhënëse, sidomos, kur kjo e fundit është e dukshme si p.sh.:

bukfiqe - “produkt i gatuar prej fiku (fiqe) në formë *buke*”. Më lehtë bëhet dhënia e tij kur njësia e gjuhës dhënëse jepet si togfjalësh si p.sh.: *tavë dheu* “gjellë në tavë prej dheu”.....

Pasqyrimi i tyre në gjuhën dhënëse mund të jenë në një ose në të dyja gjuhët ose mund të mungojë në to, si, p.sh. *hasude* në rus., s’është në anglisht, *berruc* është në anglisht, por s’është në rusisht etj.

Përfundime

Si përfundim mund të theksohet se vlera e studimit të fjalëve vendëse dhe sivendëse ka interes të veçantë praktik dhe aplikativ në punën për gjetjen dhe përcaktimin e gjegjëseve barasvlerës të përshtatshëm në procesin e hartimit të fjalorëve dygjuhësh, gjuhë amtare - gjuhë e huaj, ku gjuha amtare shërben si gjuhë dhënëse, prandaj shtrohet si detyrë e rëndësishme thellimi i studimit të tyre në një rrafsh më të gjerë për të kapërcyer prapambetjen e vërejtur deri më sot në qëndrimin e pavëmendshëm ndaj tyre si klasë e veçantë leksikore, çka ka rëndësi të veçantë jo vetëm praktike dhe aplikative, por edhe teorike të mirëfilltë. Në këtë trajtesë mëtojmë të kemi sjellë një kontribut modest për t’i hapur rrugën studimit të tyre në procesin e të mësuarit të gjuhës së huaj dhe në praktikën e përkthimit, ku si gjuhë dhënëse shërben gjuha amtare.

BIBLIOGRAFIA:

- AkAdemIA e shkencave e shqiperise (2006), *Fjalor i Gjuhës Shqipe*, Tiranë.
 CABEJ e. (1976), *Studime etimologjike në fushë të shqipes* (I, II), Prishtinë, 1976.
 FLORIN s. (1993), *Realia in Translation*, dans *Translation as Social Action: Russian and Bulgarian Perspectives*, Routledge, Londres, p. 123.
 HOXHA sh. (2015), *Fjalor fjalësh e shprehjesh turke*, Prishtinë.
 MANCE m. (2007), *Fjalor shqip-rusisht*, Tiranë.
 MEYER g. (2007), *Fjalor etimologjik i Gjuhës Shqipe - 1891*, Tiranë.
 MITRUSHI I. (1955), *Drurët dhe shkurret e Shqipërisë*, Tiranë.
 MITRUSHI I. (1966), *Dendroflora e Shqipërisë*, Tiranë.
 QESKU p. (1999), *Fjalor shqip-anglisht*, Tiranë.
 SHEHU h. (1993/3-4), *A duhet të përfshihen dialektizmat e krahinorizma fonetikë në një fjalor shqip-gjuhë e huaj?*, «Studime filologjike», Tiranë.